

Justis- og beredskapsdepartementet
(Kun avgitt digitalt på www.regjeringen.no)

Deres referanse: 20/132

Dato: 04/06/2020

Høringsvar – NOU 2019: 17 Domstolstruktur, og et forslag om endringer i rettskretsene og domstolene

1. Innledning

Vi viser til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev 2. mars 2020 hvor departementet ber om høringsinstansenes syn på Domstolkommisjonens forslag i NOU 2019: 17 Domstolstruktur, og på et alternativt forslag fra departementet. Vi er kjent med at partier som samlet utgjør et flertall på Stortinget allerede har tatt til orde mot løsningene som skisseres i høringsnotatet.

Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) har som hovedoppgave å fremme og beskytte menneskerettighetene i tråd med Grunnloven, menneskerettsloven og den øvrige lovgivningen, internasjonale traktater og folkeretten for øvrig. Som ledd i dette har NIM som oppgave å gi råd til Stortinget, regjeringen og andre myndighetsorganer i spørsmål om menneskerettigheter. NIM uttaler seg i utgangspunktet ikke om hensiktsmessigheten eller prioriteringen av virkemidler for å ivareta statens menneskerettslige forpliktelser. I saker der vi finner grunn til å avgi uttalelse, er det særlig fordi lovverket eller forvaltningsmessige forhold kan medføre at den konkrete praktiseringen etter forholdene kan ende opp med å stride mot menneskerettighetene.

Menneskerettighetene gir i utgangspunktet ikke føringer for lokalisering av rettssteder og fastsettelse av rettskretser, selv om kravet til å sikre reell domstollsadgang i prinsippet kan sette grenser. Spørsmålene om valg av alternativ tilkommer den politiske beslutningssfæren.

Samtidig kan lokalisering av rettssteder og fastsettelse av rettskretser få betydning for hvorvidt menneskerettighetene oppfylles i praksis, f.eks. kan nærhet til domstolstedet fra fengselet ha en viss betydning for tiltaltes mulighet til å forberede sitt forsvar. Hvis et rettssted er langt unna fengselet kan det innebære at tiltalte må oppholde seg i politiarrest under hovedforhandlingen, se til illustrasjon faktum i Høyesteretts kjennelse i Rt. 2006 på s. 856. Vi knytter nedenfor merknader til noen særlige spørsmål der

spørsmålet om domstolstruktur kan få betydning for hvorvidt menneskerettighetene oppfylles i praksis.

2. Retten til å få saken avgjort innen rimelig tid

Slik NIM påpekte i årsmeldingen for 2018, har flere sentrale aktører uttrykt bekymring for finansieringen av norske domstoler. Manglende finansering fører blant annet til lang saksbehandlingstid – og kan gå ut over kravet om at domstolene skal avsi avgjørelser innen rimelig tid. Undersøkelsen fra Riksrevisjonen fra oktober 2019¹ viser at tingrettene og lagmannsrettene bruker lang tid på å behandle saker og at lovpålagte frister brytes.

Etter Grunnloven § 95 har enhver rett til å få sin sak avgjort av en uavhengig domstol «innen rimelig tid». Etter EMK artikkel 6 har enhver rett til å få avgjort en sak om straff eller borgerlige rettigheter innen rimelig tid. I dom HR-2016-00225-S bygget Høyesterett i storkammer på at retten til behandling innen rimelig tid etter Grunnloven § 95 første ledd, hadde samme innhold som etter EMK artikkel 6 nr. 1.² Staten har en plikt til å organisere rettssystemet slik at retten til en rettferdig rettergang innen rimelig tid oppfylles.³

I straffesaker vil perioder med ingen fremdrift på over ett år raskt kunne lede til krenkelse av EMK artikkel 6 dersom liggetiden skyldes forhold som er innenfor myndighetenes kontroll.⁴ Det gjelder selv om den samlede saksbehandlingstiden ikke er særlig lang. I en sivil sak som gjaldt pensjon kom EMD til at 22 måneder med liggetid i ankeomgangen krenket retten til avgjørelse innen rimelig tid.⁵ EMD la vekt på sakstypen og at tvisten ikke var komplisert faktisk eller rettslig.⁶

Også der fristen om domstolsbehandling "innen rimelig tid" oppfylles, har lengden på saksbehandlingstiden vesentlig betydning for muligheten til å håndheve menneskerettslige krav.

NIM tar ikke stilling til hvordan de problemene Riksrevisjonen har kartlagt skal avhjelpes, men understreker at det er nødvendig med tiltak.

3. Den samiske dimensjonen

NIM støtter utvalgets vurderinger i NOU 2019: 17 punkt 17.6 om ivaretagelse av samiske språkbrukere og de samiske språkene. NIM slutter seg til utvalgets bemerkninger i NOU

¹ Dokument 3:3 (2019–2020) / Offentliggjort 22.10.2019

Undersøkelse av saksbehandlingstid og effektivitet i tingrettene og lagmannsrettene

² HR-2016-00225-S avsnitt 26

³ Se blant annet *Bunkate v. Nederland* (13645/88) avsnitt 22

⁴ *Bunkate v. Nederland* (13645/88) avsnitt 22; Høyesteretts storkammeravgjørelse i HR-2016-225-S avsnitt 30 til 34;

⁵ *Borgese v. Italia* (12870/87) 1992 avsnitt 18-19

⁶ *Borgese v. Italia* (12870/87) 1992 avsnitt 18-19

2019: 17 punkt 17.7 om viktigheten av å beholde kompetansen i samiske språk og samisk kultur som er opparbeidet i Sis-Finnmárkku diggegoddi / Indre Finnmark tingrett. Utvalgets forslag til styrking av domstolen fremstår som et hensiktsmessig tiltak for å ivareta at den samiske folkegruppen kan sikre og utvikle sine språk, samt ivareta samiske rettstradisjoner og sedvaner. Det vil være et ledd i ivaretagelsen av statens plikter etter Grunnloven § 108.

4. Behandlingen av barnesaker

Som oppfølging av NOU 2017: 8 Særdomstoler på nye områder? har regjeringen besluttet at det arbeides videre med å samle foreldretvistene og rettslig overprøving av barnevernssakene i noen tingretter. Utvalget bygger sine forslag på regjeringens beslutning, jf. NOU 2017: 19 punkt 11.1.1.

NIM mener hensynet til et større barnefaglig miljø bør vektlegges ved valg av løsninger, men tar ikke stilling til hvordan det skal gjennomføres.

Vennlig hilsen
for Norges institusjon for menneskerettigheter

Adele Matheson Mestad
Direktør

Thomas Malmer Berge
Seniorrådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har dermed ingen signatur.